

2. Valdkond „Keel ja kõne”

Õppe- ja kasvatustöö eesmärgiks on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtluses;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Valdkond „Keel ja kõne” sisu:

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- 3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- 2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud);
- 3) luuakse lapsele kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- 4) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvajaduse kujunemist;
- 5) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jm) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- 6) mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jm.

2.1. Lapse arengu eeldatavad tulemused

Sisuplokid	2 aastane	3 aastane	4 aastane	5 aastane	6 aastane	7 aastane
Suhtlemine	<ol style="list-style-type: none"> Suhtlemine täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal. Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega. Vastab täiskasvanu küsimustele ja korraldustele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, hääliitsuse või 1-2 sõnalise ütlusega. 	<ol style="list-style-type: none"> Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve) Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1-2 lausungiga. Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. Loeb peast või kordab järele 1-2 realist 	<ol style="list-style-type: none"> Algatab ise aktiivselt suhtlust. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. Kommenteerib enda ja kaaslase tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga. Räägib 2-3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildiseeria 	<ol style="list-style-type: none"> Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (Miks ta nii tegi? Kuidas teha?) Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid. Kirjeldab täiskasvanu abiga olukordi ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmusi. Annab kuuldud 	<ol style="list-style-type: none"> Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?) Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. Püsib teemal, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega. Annab edasi kuuldud teksti (nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste / korralduste abil. Jutustab pildi 	<ol style="list-style-type: none"> Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps,täiskasvanu) ja /või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht) Mõistab kaudseid ütlusi (Ruumis on aken lahti.) ja otseseid ütlus (Pane aken kinni!) Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid. Tuletab

		luuletust.	kohta ühe lausungi.	teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega. 6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt Mida ta tegi kodus pühapäeval) 7. Loeb peast kuni 4realisi liisusalme / luuletusi. 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.	või kogemuse põhjal seotud lausungitega. 6. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega <i>ja siis, siis, ja</i> . 7. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.	mõttelüningaga tekstis iseseisvalt puuduva info. 6. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi) 7. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust). 8. Jutustamise ajal parandab ja täiendab oma teksti.
Grammatika	1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2 sõnalisi lauseid (Miku õue p.o Mikk	1. Mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5 sõnalisi lihtlauseid. 2. Kasutab kõnes õigesti enamikku	1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid. 2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid	1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid. 2. Kasutab kõnes -nud ja -dud kesksõnu (söödud –söönud) 3. Kasutab kõnes omadussõna	1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini). 2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu	1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt. olev kääne: arstina). 2. Kasutab kõnes

	<p>tahab õue minna)</p> <p>2. Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3.pööre)-</p> <p>3. Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis.</p> <p>4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eituse (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus (auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna pall).</p>	<p>käänevorme.</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (Joonista! Istu!)</p> <p>4. Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (sõidab, laulavad)</p> <p>5. Kasutab kõnes õigesti tegusõna -ma ja -da tegevusnime (hakkame mängima, ei taha mängida)</p>	<p>(sidesõnad ja,aga)</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (sõitis, laulsid).</p>	<p>võrdlusastmeid (suur – suurem – kõige suurem).</p> <p>4. Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin).</p> <p>5. Ühildab sõnu arvuse (karud söövad) ja kääntes (ilusale lillele; punase palliga).</p> <p>6. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käänevorme mitmuses (ilusatel lilledel).</p>	<p>kõnes (lugeb p.o loeb; mõmmi maga p.o mõmmi magab; lillene p.o lilleline; seen kasvab all kuuse p.o seen kasvab kuuse all) ning osutab neile.</p> <p>3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti).</p>	<p>käänevorme harva esinevates funktsioonides (kohakäänted ajasuhete väljendamiseks: hommikust õhtuni)</p> <p>3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käänte erinevaid lõpuvariante (palju linde, konni)</p> <p>4. Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (poeb – pugema; siga – sead).</p> <p>5. Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (... , sest ...) tingimust (kui ..., siis), eesmärki (... , et ...).</p>

<p>Sõnavara</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes50) tuttavas situatsioonis. 2. Kasutab nimi- ja tegusõnu (näu p.o <i>kiisu, opa</i> p.o võta sülle), ase- ja määrsõnu (<i>siia, seal, nii</i>). 3. Mõistab sõnu (rohkem kui50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. 2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. 3. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (<i>lapsed, riided</i>). 5. Kasutab tagasõnu (<i>all, peal, sees, ees, taga</i>) ruumisuhete tähistamiseks. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (<i>kuusk, kask – puud; tuvi, kajakas – linnud</i>). 2. Kasutab kõnes objektide osade/ detailide nimetusi (<i>käpad, saba, rool</i>). 3. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (<i>tuttmuits, kelgumägi</i>) ja tuletisi (<i>täpiline, laulja</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (<i>lühike – pikk, must – puhas</i>). 2. Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (<i>arg, kaval, igav</i>). 3. Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu (<i>hommik, päev, õhtu, öö</i>). 4. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (<i>tikkudest maja – tikumaja; nuga õuna koorimiseks – õunanuga</i>). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu (<i>eile, täna, homme</i>). 2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (<i>jookseb, lippab, sibab</i>). 3. Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (<i>joonistaja, joonistus, jooneline</i>). 4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (<i>veereb –veeretab; sõidab –sõidutab</i>). 5. Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt 2 sõna (<i>lilled - tulp,roos</i>) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. 2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu (<i>mõtlen, arvan, julgen, lahke</i>)). 3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. 4. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu. 5. Kasutab õigesti
------------------------	--	---	--	--	--	---

						aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (<i>vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne</i>) 6. Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (<i>sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad</i>).
Hääldamine	1. Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. 2. Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid (<i>a, e, i, o, u, p, m, t, l</i>).	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla <i>r, s, k, õ, ü</i>).	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (<i>-nt, -lt, -mp</i>).	1. Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. 2. Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tuttava tähendusega sõnu. 3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes tuttava tähendusega sõnades. 4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid	1. Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	1. Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu. 2. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (<i>f, š</i>) tuttavates sõnades (<i>Fanta, šokolaad</i>).

				võõrsõnu (<i>taburet, banaan, diivan</i>).		
Kirjalik kõne	1. Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.	1. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. 2. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste. 3. Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (<i>tass – kass, pall – sall, tuba – tupp</i>), osutades pildile või objektile.	1. Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise järgi kuulamise teel ära hääliku häälikute reas. 2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. 3. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.	1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuteühendites) 2. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). 3. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).	1. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid kasutades) 1-2 silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühenditeta sõnu. 2. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühenditeta sõnas. 3. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridukoli – kolli (III v) koli – kolli (II v) koli – kooli (III v) koli – kooli (II v) 4. Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis	1. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. 2. Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja eksib sageli. 3. Häälib õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu. 4. Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikustruktuuri (nt <i>lähnen kooli</i>). 5. Eristab häälikuühenditeta sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut. 6. Jagab kuuldud

					(poe- ja tänavanimed, sildid).	lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid. 7. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri – koll – kool; linna – lina; tibu – tippu. 8. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.
--	--	--	--	--	--------------------------------	--

2.2 Valdkond „Keel ja kõne“ - „Eesti keel kui teine keel”

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- 2) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- 3) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- 4) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna „Eesti keel kui teine keel” sisu:

- 1) kuulamine;
- 2) kõnelemine;
- 3) Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuse käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jm);
- 2) pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- 3) suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
- 4) korratakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlemissituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- 5) vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
- 6) valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- 7) õpetaja rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

2.3 Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	Esimene poolaasta	Teine poolaasta	Järgnev periood (kuni kooliminekuni)
Kuulamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb huvi eesti keele vastu. 2. Kuulab ja tajub eesti keele kõla. 3. Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele. 4. Tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2. Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuuldu pildil ära. 3. Kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust. 4. Mõistab esitatud küsimusi. 5. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. 6. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on seotud suhtlussituatsiooniga. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. 2. Tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid. 3. Saab aru baassõnavara ulatuses.
Kõnelemine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid. 2. Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu. 3. Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 4. Näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. 2. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 3. Kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algatada ja lõpetada vestlust. 4. Kasutab lihtsaid fraase ja lihtlauseid. 5. Oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel. 2. Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. 3. Vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsaid küsimusi. 4. Osaleb õppes aktiivselt. 5. Valdab aktiivselt baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses. 6. Suhtleb iga päev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.

Häälamine	Häälab järele kuuldu sõnu.	Häälab õpitud sõnu õigesti.	Häälab uusi õpitud sõnu õigesti.
Eesti kultuuri tutvustamine	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunneb huvi Eest rahvussümbolite vastu. 2. Teab ja oskab nimetada , mis riigis ta elab. 3. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. 2. Oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva. 	Vt valdkondade „Keel ja kõne”, ning „Mina ja keskkond” eeldatavaid tulemusi.